Deelsessies Doelsturingsdag 2026

1. **Bedrijfsspecifieke emissienormen voor stikstof en klimaat**

Sprekers: LVVN

In de Kamerbrief van 26 juni jl. heeft het kabinet bedrijfsspecifieke emissienormen aangekondigd voor stikstof (ammoniak) en klimaat (broeikasgassen). Deze emissienormen zijn onderdeel van het bredere maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof. In deze deelsessie geeft het ministerie van LVVN een toelichting op de keuzes over bedrijfsspecifieke emissienormen uit de brief. Ook worden deelnemers meegenomen in de vervolgstappen, zoals het in beeld brengen van het handelingsperspectief voor biologische en extensieve bedrijven en de uitwerking van ondersteuning voor stal- en managementmaatregelen. Daarna is er ruimte voor vragen en gesprek.

2. **Mijlpaal bereikt: 1e gerechtelijke uitspraak doelvoorschriftenvergunning**

Spreker: Harm Borgers, KokxDeVoogd

Harm geeft in de sessie uitleg over de uitspraak van de Rechtbank in Gelderland inzake de doelvoorschriftenvergunning met bedrijfsspecifieke continue emissiemetingen. Hoe luidde de uitspraak en wat leren we hiervan voor de toepassing van dit soort vergunningen? Hoe ziet het vervolg er uit? Daarnaast gaat hij in op actualiteiten, waaronder het Schipholarrest dat relevant is voor het oplossen van de juridische knoop t.a.v. additionaliteit. Ook de Wegwijzer komt aan de orde, de leidraad voor het aanvragen van een doelvoorschriftenvergunning. Harm biedt de zaal volop mogelijkheden om vragen te stellen over dit traject.

3. **Van botsende belangen naar ruimte voor innovatie**

Spreker: Jasper Lok, Regieorgaan

Hoe brengen we innovatieve technieken voor emissiereductie in de veehouderij verder, wanneer juridische kaders, maatschappelijke belangen en praktische uitvoerbaarheid elkaar raken? Via het Regieorgaan Versnellen Innovatie Emissiereductie Duurzame Veehouderij werken veehouderijsectoren, maatschappelijke organisaties en overheden samen aan mogelijkheden om innovaties daadwerkelijk verder te brengen. Daarbij blijkt regelmatig dat niet alleen technische, maar ook juridische vraagstukken en obstakels een belangrijke rol spelen.

Tijdens deze interactieve dubbele deelsessie o.l.v. het Regieorgaan Versnellen Innovatie Emissiereductie Duurzame Veehouderij, stapt iedere deelnemer zelf in de rol van een (andere) belanghebbende, in een realistische casus. Denk hierbij aan de rol van ondernemer, beleidsmaker, toezichthouder, jurist, rechtspraak en maatschappelijke organisatie. Samen ga je op zoek naar een oplossing. Het doel is om inzichtelijk te maken waarom innovatie, beleid en toestemmingverlening soms enorm complex kan zijn, maar ook om te laten zien waar ruimte kan zitten om een stap dichter tot oplossingen te komen. Dus geen theoretische discussie vanaf de zijlijn, maar zelf ervaren, afwegen, onderhandelen en keuzes maken.

4. **Toezicht op doelsturing - een kwestie van wederzijds vertrouwen**

Sprekers: NVWA

Wat betekent doelsturing voor de agrarische praktijk en welke rol speelt toezicht hierin? Tijdens deze sessie lichten we onze visie op de relatie tussen doelsturing en toezicht toe.

Aan de hand van interactieve elementen verkennen we welke vragen en perspectieven er leven rondom dit thema. Zo krijg je meer inzicht in de visie van de NVWA en is er ruimte om vanuit je eigen praktijk mee te denken.

5. **True Value Language: Eén duurzaamheidstaal met meerdere toepassingen - samen verduurzaming stimuleren**

Spreker: Gerben Boom, NAJK

TVL is een samenwerking tussen private en publieke partijen waarin boeren en tuinders, ketenpartijen, financiers en overheden afspraken maken over het inzichtelijk en vergelijkbaar maken van duurzaamheidsprestaties op het boerenerf. Binnen TVL worden afspraken gemaakt om duurzaamheidsindicatoren op dezelfde wijze te definiëren, berekenen, meten, en rapporteren, zonder onnodige administratieve lasten. Aan de hand van praktijkvoorbeelden laten we tijdens de sessie zien hoe ketenpartijen en financiers duurzaamheidsprestaties al gebruiken om boeren te belonen. TVL stelt zelf geen normen vast en maakt geen afspraken over waardering of beloning, maar stelt de gezamenlijke meetbasis vast die dergelijke toepassingen mogelijk maakt.

Tijdens de sessie verkennen we verder hoe initiatieven voor gebiedsgerichte doelsturing en de TVL-duurzaamheidstaal op elkaar kunnen aansluiten, en hoe beter afstemming tussen publieke en private partijen kan bijdragen aan effectievere verduurzaming, met minder administratieve lasten en behoud van ieders eigen verantwoordelijkheden.

6. **KPI-kernset: kansen voor integrale doelsturing in de akkerbouw**

Sprekers: Joan Reijs, WUR; Rita Poppe, BO Akkerbouw; Lody Kuling, provincie Brabant en Zuidwestelijke Delta; Hinke de Groot, LVVN; Wouter de Jong (BoerenVerstand)

De agrarische sector werkt al volop aan de verduurzaming in de landbouw met behulp van KPI's. De integrale KPI-kernset duurzame landbouw biedt bij uitstek voor private en publieke partijen een gemeenschappelijke basis om de landbouw te verduurzamen. Belangrijke vervolgstap is dat

bedrijfsleven, ketenpartijen en (decentrale) overheid en lokale initiatieven met de KPI-kernset kunnen werken.

Joan Reijs van de WUR zal een introductie geven op de wetenschappelijke onderbouwing van de KPI-kernset en de actuele ontwikkelingen. Daarna zullen we tijdens de paneldiscussie verder verkennen welke kansen er zijn voor het gebruiken van de KPI-kernset met sprekers vanuit de keten, lokale initiatieven en stimuleringsregelingen van de overheid. Ten slotte kunt u tijdens deze sessie meer informatie krijgen over de publieksversie van de gepubliceerde KPI-kernset voor akkerbouw met handvaten en handige linkjes om met KPI's aan de slag te gaan.

7. **KPI-kernset: kansen voor integrale doelsturing in de melkveehouderij**

Sprekers: Joan Reijs, WUR; Guus van Laarhoven, FrieslandCampina; Thomas Veenstra, provincie Friesland; Hinke de Groot, LVVN; Wouter de Jong, BoerenVerstand

De agrarische sector werkt al volop aan de verduurzaming in de landbouw met behulp van KPI's. De integrale KPI-kernset duurzame landbouw biedt bij uitstek voor private en publieke partijen een gemeenschappelijke basis om de landbouw te verduurzamen. Belangrijke vervolgstap is dat bedrijfsleven, ketenpartijen en (decentrale) overheid en lokale initiatieven met de KPI-kernset kunnen werken.

Joan Reijs van de WUR zal een introductie geven op de wetenschappelijke onderbouwing van de KPI-kernset en de actuele ontwikkelingen. Daarna zullen we tijdens de paneldiscussie verder verkennen welke kansen er zijn voor het gebruiken van de KPI-kernset met sprekers vanuit de keten, lokale initiatieven en stimuleringsregelingen van de overheid. Ten slotte kunt u tijdens deze sessie meer informatie krijgen over de publieksversie van de gepubliceerde KPI-kernset voor melkveehouderij met handvaten en handige linkjes om met KPI's aan de slag te gaan.

8. **KPI's die werken: hoe de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en de Biodiversiteitsmonitor bollenteelt doelsturing mogelijk maken**

Sprekers: Rita Poppe, BO Akkerbouw; Sanne Bruns, Schuttelaar & Partners

Hoe maak je doelsturing concreet en werkbaar voor ondernemers, ketenpartijen en overheden? De Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) biedt daarvoor een steeds krachtiger instrument. De monitor groeit snel binnen de akkerbouw- en bollensector: pilots worden opgeschaald, nieuwe partijen sluiten aan en de BMA-app wordt doorontwikkeld op basis van praktijkervaringen. Tijdens deze sessie ontdekt u hoe KPI's in de praktijk werken, hoe telers en kwekers met de BMA kunnen sturen op perceel- en bedrijfsniveau en welke mogelijkheden er zijn om resultaten te delen en te benutten in ketens en beleid. Een actuele sessie voor iedereen die werkt aan effectieve doelsturing in de landbouw.

Sanne Bruns vertelt aan het einde van de workshop over de ervaringen met het toepassen van de BMA in het project Regiocertificering in de bollenteelt. Met KPI's, samenwerking en transparante monitoring groeit Regiocertificering uit tot hét regionale uitvoeringsinstrument voor de verduurzaming van de bloembollensector richting 2030.

9. **Handelingsperspectief biodiversiteit met KPI's**

Sprekers (beoogd): Anne van Doorn, WUR; Boki Luske, LBI; Linda Romijn, BoerenNatuur; Wilco Brouwer-De Koning, ZuivelNL; Wouter de Jong, BoerenVerstand

De integrale KPI-kernset duurzame landbouw biedt bij uitstek voor private en publieke partijen een gemeenschappelijke basis om de landbouw te verduurzamen. Eén van de onderdelen in de KPI-kernset, is het thema biodiversiteit. In meerdere projecten worden deze KPI's al toegepast.

Anne van Doorn van de WUR en Boki Luske van Louis Bolk Instituut zullen een introductie geven op deze 'groene' KPI's. Daarna zullen we met elkaar het gesprek aangaan over hoe je met deze KPI's aan de slag kunt en wat nodig is om deze KPI's verder te brengen. Verschillende perspectieven vanuit zowel de sector, overheid en lokaal perspectief zullen daarbij aan bod komen.

10. **Emissies: (landelijk) verantwoorden en simuleren op bedrijfsniveau**

Sprekers: Gerard Velthof, WUR; Alfons Beldman, WUR

In deze deelsessie geeft Gerard Velthof een toelichting over NEMA, de landelijke rapportage tool voor emissies. Over welke (sectorale) emissie wordt gerapporteerd en welk borgingsniveau hoort hier bij? Gerard geeft uitleg over het afwegingskader NEMA: op welke manier kan de tool beter aansluiten bij de introductie van Doelsturing?

In het tweede deel van de sessie geeft Alfons Beldman een toelichting op SKIP: een nieuwe tool die melkveehouders helpt om het effecten van emissiebeperkende maatregelen voor het eigen bedrijf te verkennen. Inmiddels is een eerste versie van de technische rekenkern ontwikkeld.

11. **Bedrijfsspecifiek emissies meten: actualiteiten meetprotocol, gewijzigde datarichtlijn en inzet op het verminderen van de kosten**

Sprekers: Albert Winkel, WUR; Job Oostveen, TNO; Rick Gilsing, TNO

In deze sessie nemen de sprekers de aanwezigen mee in een drietal onderwerpen: Albert Winkel geeft een toelichting op de actualiteiten rondom de meetprotocollen en sensoren voor bedrijfsspecifiek emissies meten; Job Oostveen geeft een toelichting op de gewijzigde datarichtlijn voor doelsturingsvergunningen. Ten slotte geeft Rick Gilsing een toelichting op het onderzoeksvoorstel naar de kostenontwikkeling van het bedrijfsspecifiek meten van emissies. Vragen, opmerkingen en input van de aanwezigen is welkom!

12. **Waardeontwikkeling met een data-ecosysteem DESA**

Sprekers: team DESA

Data speelt een steeds grotere rol in doelsturing, maar wanneer levert het delen van data ook echt iets op, en voor wie? In deze sessie verkennen hoe je waarde ontwikkelt binnen een data-ecosysteem. Aan de hand van een concreet praktijkvoorbeeld kijken we waar de waarde zit voor de verschillende partijen, hoe je die zichtbaar maakt en eerlijk verdeelt, en wat er nodig is om die waarde verder te ontwikkelen. Hoe kan dezelfde data waarde opleveren voor meerdere partijen en toepassingen? Er is volop ruimte voor vragen en eigen ervaringen.

13. **Financiering van potentiële doorbraak innovatieprojecten in de veehouderij**

Sprekers: Walter van den Ham, Regieorgaan en LVVN; Niels Jonker, Nationaal Groenfonds.

Hoe kunnen we investeringen in potentiële doorbraak innovatieprojecten op het boerenerf financieel faciliteren? Op dit moment werkt het ministerie van LVVN samen met dierlijke veehoudersectoren, het Nationaal Groenfonds en het programmabureau vanuit Regieorgaan Versnellen innovatie emissiereductie duurzame veehouderij aan een financiële faciliteit: de landbouw Innovatie Garantieregeling (LIG). Het doel is om dit fonds in het najaar van 2026 open te stellen. Tijdens deze deelsessie vertellen de sprekers over de werking, voorwaarden en uitgangspunten van deze faciliteit. En waar en wanneer men daarvoor bij het Groenfonds terecht kan. Verder kunnen diverse voorbeelden van innovaties worden benoemd en verteld worden hoe deze concreet verder kunnen worden geholpen met het LIG. Het LIG is een extra tool in de gereedschapskist om de innovators en veehouders op het boerenerf verder te helpen. Ook het Nationaal Innovatieloket Veehouderij (NIV) zal dit instrument in de advisering en doorverwijzing gaan betrekken.

14. **RVO - Doelsturing in de agrarische sector: van visie naar uitvoering**

Sprekers: RVO

Hoe kunnen agrariërs worden gestimuleerd om bij te dragen aan opgaven op het gebied van bijvoorbeeld emissiereductie en biodiversiteit? Betrouwbare data die inzicht geeft in de huidige situatie en prestaties van agrarische bedrijven is natuurlijk belangrijk. Met data en inzichten kunnen boeren geholpen, gestimuleerd en ondersteund worden om gerichte keuzes te maken.

Maar hoe bouwen we zo'n systeem op? Is het haalbaar en welke partijen zijn daarvoor nodig, naast RVO? In deze deelsessie verkennen we welke rollen overheid en markt kunnen vervullen, hoe we samenwerking kunnen organiseren en welke concrete stappen nodig zijn om doelsturing op basis van data verder te brengen. Wat betekent doelsturing voor de administratieve lasten voor bedrijven en de overheid? Hoe kunnen we dit slimmer doen?

15. **Integraal sturen op emissiereductie van ammoniak en methaan in de melkveehouderij: wat betekent dat voor doelsturing?**

Sprekers: Bas Bassa, LTO Noord; Tjeerd Hoekstra, LTO Noord

Bij doelsturing krijgen melkveehouders ruimte om zelf te bepalen hoe zij hun emissiedoelen behalen. Maar hoe voorkom je dat maatregelen voor ammoniakreductie ten koste gaan van methaanreductie of andere duurzaamheidsdoelen?

Binnen Netwerk Praktijkbedrijven werken LTO Noord en Wageningen Livestock Research sinds 2020 aan 30 procent reductie van beide emissies. Op 17 onderzoeksbedrijven en 20 demonstratiebedrijven onderzoeken we welke maatregelen werken en hoe deze elkaar beïnvloeden. Onderzoeksresultaten laten zien dat reducties per bedrijf verschillen, maatregelen elkaar beïnvloeden en berekeningen niet altijd overeenkomen met metingen. In deze sessie delen we wat deze inzichten betekenen voor de kansen en beperkingen van integrale doelsturing.

16. **Van meten naar verbeteren: meetnetwerk Foodvalley en Vencomatic Eco Air Care**

Sprekers: Anne-Jo Smits, Meetnetwerken regio Foodvalley; Harm van der Zanden, Vencomatic

Hoe kunnen metingen en innovatieve technieken elkaar versterken bij het verbeteren van de luchtkwaliteit en het verminderen van emissies in de veehouderij? Vanuit de meetnetwerken en het project Vencomatic Eco Air Care delen we ervaringen en verkennen we samen met deelnemers de kansen voor toepassing in de praktijk. We gaan tevens in op de opgedane ervaringen om metingen praktisch haalbaar en betaal te maken. Daarna is er ruimte voor vragen en uitwisseling.

17. **Updates Programma Vernieuwing Stalbeoordeling &**

Het meten en reduceren van ammoniak: lessen uit de Brabantse praktijk

Sprekers: Thom Hubers, IenW; Arie de Niet, Witteveen+Bos; Jelle Scheepers, Provincie Noord-Brabant

In het eerste deel van deze sessie geeft Thom Hubers een toelichting op de stand van zeken in het Programma Vernieuwing Stalbeoordeling en het normalisatietraject met NEN voor emissiemetingen dat daar onderdeel van is.

Provincie Noord-Brabant heeft in project Continu Meten bij 33 stallen emissies van ammoniak en methaan gemeten. Met ondersteuning hebben de veehouders inzicht gekregen in de effecten van hun handelen op de emissies uit hun stal. Veehouders hebben kunnen experimenteren met maatregelen om hun emissies te beïnvloeden. Het project heeft de provincie, de veehouders en de meetbedrijven veel inzicht gegeven over wat er in de praktijk mogelijk is. In de sessie delen we de belangrijkste lessen en innovaties. We presenteren ook het nieuwe project VAMOS waarin we praktijkrijpe ammoniakreducerende voer- en managementmaatregelen gaan valideren. We leggen uit hoe we in dat project de lessen van Continu Meten gebruiken om de sector verder te helpen met geborgde maatregelen. Na de presentatie is er ruimte voor discussie en vragen.

18. **Doelsturing waterkwaliteit: wat komt daarbij kijken?**

Sprekers: Erna van der Wal, BO Akkerbouw; Femke Kiestra, LVVN

De akkerbouwsector werkt al meerdere jaren voor doelsturing waterkwaliteit. In het najaar van 2026 is een grote landelijke meetcampagne gestart. Hierin wordt door het hele land de hoeveelheid minerale stikstof (Nmin) in de bodem gemeten op bouwland en grasland. Hiermee doen we ervaring op voor doelsturing op waterkwaliteit. Het ministerie van LVVN werkt met sectorpartijen aan de invulling daarvan. Mogelijk biedt bedrijfsgerichte doelsturing op waterkwaliteit mogelijkheden als instrument naast de verplichte maatregelen vanuit een actieprogramma Nitraatrichtlijn, waarmee de agrariër zelf kan sturen op verbetering van de waterkwaliteit.

19. **Praktijkvoorbeelden van meten en berekenen van emissies en hoe motivatie bij de melkveehouder belangrijker is dan techniek**

Sprekers: Frank Verhoeven, Boerenverstand; Erikjan van Huet Lindeman, Stichting Biomassa

Een sessie met praktische voorbeelden van hoe emissies inzichtelijk kunnen worden gemaakt, zowel via metingen als via berekeningen. Het REMAS-project licht zijn aanpak toe voor het berekenen van emissies op bedrijfs- en gebiedsniveau.
Daarnaast laat het project *'Belonen en verminderen ammoniakemissie'* van Stichting Biomassa zien hoe melkveehouders in de Achterhoek via stalemissiemetingen inzicht krijgen in hun emissies. Daarbij ligt er naast het meer technische meten, monitoren en verlagen van ammoniakemissies, ook een belangrijke focus op de menselijke factor die minstens net zo belangrijk is. Gemotiveerde melkveehouders en gedragen doelen zijn het fundament onder emissieverlaging.

20. **Doelsturing: Van motivatie naar actie**

Sprekers: Ronald Luijkx, Agroproeftuin De Peel; Bart Jan Wulfse, provincie N-Brabant en/of waterschap Aa en Maas

Er zijn mogelijkheden om teeltwijzen aan te passen om het risico op uitspoeling te verminderen. Maar wat is nodig om ondernemers te motiveren om richting het doel te gaan sturen? In deze deelsessie staat het BedrijfsRotatieResidu (BRR) centraal: een praktijkgerichte aanpak die doelsturing op waterkwaliteit vertaalt naar het niveau van perceel, bedrijf. Het BRR is ontwikkeld in de Peelregio, samen met groentetelers, akkerbouwers en melkveehouders en met betrokkenheid van onder meer Wageningen University & Research. Door jaarlijks het stikstofresidu op percelen te meten, ontstaat inzicht in het risico op nitraatuitspoeling van elk perceel. Doelsturing gaat niet alleen om technisch handelingsperspectief, maar ook over een welbegrepen eigenbelang om het doel te bereiken.